

Uloga ustanove u jačanju roditeljskih kompetencija

Begović, Lea

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:301849>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-02**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

LEA BEGOVIĆ

**ULOGA USTANOVE U JAČANJU
RODITELJSKIH KOMPETENCIJA**

Završni rad

Zagreb, rujan 2020.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ**

LEA BEGOVIĆ

**ULOGA USTANOVE U JAČANJU
RODITELJSKIH KOMPETENCIJA**

Završni rad

**Mentorica rada:
Doc. dr. sc. Adrijana Višnjić Jevtić**

Zagreb, rujan 2020.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. OBITELJ	2
3. RODITELJSTVO	4
3.1. <i>Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na dječji razvoj</i>	4
3.2. <i>Roditeljstvo danas</i>	7
3.3. <i>Suvremeni izazovi roditeljstva</i>	8
4. KOMPETENCIJE	10
4.1. <i>Jačanje roditeljskih kompetencija</i>	10
4.2. <i>Svrha i važnost jačanja kompetencija</i>	11
5. ULOGA USTANOVE U JAČANJU RODITELJSKIH KOMPETENCIJA	13
5.1. <i>Što ustanova nudi u kontekstu suradnje s roditeljima</i>	14
5.2. <i>Pedagoško obrazovanje roditelja</i>	15
6. ZAKLJUČAK	20
7. LITERATURA	21

SAŽETAK

Ovaj rad razmatra roditeljske kompetencije i ulogu ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u jačanju istih. Polazeći od zahtjeva koje suvremeno društvo stavlja pred roditelja, moguće je da roditelji trebaju pomoć i podršku u svom roditeljstvu. Podršku u razvoju i jačanju njihovih roditeljskih kompetencija može im pružiti ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Ovaj rad bavi se ulogom ustanove ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja u jačanju kompetencija roditelja. Rad daje pregled programa podrške roditeljstvu ističući suradničko djelovanje roditelja i stručnjaka.

Ključne riječi: kompetencije, obitelj, odgoj roditeljstvo, ustanova

SUMMARY

This paper discusses parental competencies and the role of early childhood and preschool education in strengthening them. Starting from the demands that modern society has of parents, it is possible that parents need support in their parenting. Support for the development and strengthening of their parental competencies can be provided by the institution of early and preschool education. This paper deals with the role of the institution of early and preschool education in strengthening the competencies of parents. The paper provides an overview of parenting support programs highlighting the collaborative work of parents and professionals.

Key words: competence, family, instituion, parenting

1. UVOD

Tijekom vremena mijenjala se važnost, uloga i vrijednost same obitelji. S obzirom na promjene koje je društvo doživjelo, poput industrijske revolucije, tako je i obitelj što se odrazilo i na obiteljski odgoj. Jedna od promjena jest institucionalizacija ranog i predškolskog odgoja (Šagud, 2015). Time je obiteljski odgoj izašao izvan obiteljskih okvira. Posljedično nametnula se potreba suradnje roditelja i profesionalaca. Stručnjaci u ustanovama djeluju u cilju podrške roditelju u odgoju njihova djeteta. Samim time moguće je pomoću različitih aktivnosti omogućiti roditelju razvoj roditeljskih kompetencija. Postoje različiti oblici suradničkih aktivnosti no najčešći su individualni razgovori, informativni roditeljski sastanci na kojima se obrađuju razne teme vezan uz dječji razvoj (Višnjic–Jevtić, 2014). U radu se daje pregled nekih programa podrške koji se provode u Hrvatskoj i svijetu.

2. OBITELJ

Obitelj je moguće definirati kao zajednicu roditelja i njihove, biološke ili socijalne, djece (Visković, 2018). Prema Maleš (1993) obitelj je promjenjiva zajednica koja prati promjene u društvu te se mijenja sukladno društveno-gospodarskim odnosima. Tako se u starom Rimu, dijete shvaćalo kao objekt koji pripada ocu te je život djeteta apsolutno ovisio o ocu. (Pranjić, 2014). Prema Vujičić (2013) za vrijeme humanizma društvo postaje svjesno važnosti djeteta te ga shvaća kao individu sa potencijalom te ono teži od djeteta razviti obrazovanu te svestranu osobu.

Razdoblje industrijske revolucije obilježilo je funkcioniranje obitelji kroz 18. i 19. stoljeće, društvo je doživjelo velike promjene. Život na selu naglo se preselio u urbanu sredinu, djelomično kao posljedica velikog broja otvaranja tvornica te time i veće potrebe za radnicima. S obzirom da su se počele zapošljavati i žene, obitelj gubi svoj tradicionalni oblik u kojem je otac hranitelj, a majka skrbi kod kuće o djeci i kućanskim poslovima (Rosić i Zloković 2002). Tijekom 19. stoljeća većina europskih država uvodi obvezno školovanje, čime se smanjuje odgojno - obrazovna moć obitelji i utjecaj obitelji na pojedince. Funkciju obiteljskog odgoja uz obitelj preuzimaju odgojno-obrazovne ustanove (Maleš, 1993).

Tradicionalni model obitelji predstavljao je najstabilniju verziju odnosa unutar zajednice obitelji. Međutim, sam termin tradicionalne obitelji je višeznačan.

„S jedne strane upućuje na prošlost, na obitelj koja u mnogim aspektima više ne postoji zbog polazišta koja ne odgovaraju današnjem načinu života. Dok s druge strane, ono što određuje tradicionalnu obitelj je i sposobnost njegovanja tradicije, odnosno onog što obitelj čini nekom vrstom konstitutivnog elementa, trajnost koja izmiče vremenu, neizostavne kako bi se govorilo o obitelji.“ (Nimac, 2010, str 29). Tradicionalna obitelj preživjela je, te i dalje opstaje. U suvremenom dobu glavno obilježje tradicionalne obitelji je prijenos nematerijalnih vrijednosti te su upravo one koje osnažuju odnose i povezanost članova unutar obitelji.

Suvremeno društvo donijelo je nove oblike obitelji, tako se javlja sve više jednoroditeljskih obitelji, obitelji istospolnih partnera, obitelji odsutnih članova, „kalendarskih“ obitelji i drugih. Sve navedene obitelji spadaju pod okrilje termina suvremena

obitelj budući da u današnje, suvremeno doba znatno su izmijenjene i uloge unutar obitelji. Majke nisu više posvećene isključivo svojoj djeci te njihova tradicionalna uloga majke pada u drugi plan. Članovi obitelji okreću se ka razvitku na osobnom planu te izgradnji svojih karijera što je suprotnost vrijednostima tradicionalne obitelji. Samim time brigu te odgoj za djecu preuzima vrtić koja i jest ustanova za rani odgoj i obrazovanje te suradnja obitelji i ustanove postaje ključ optimalnog razvoja svakog djeteta, a što će se dalje u ovom radu razmatrati.

Unatoč činjenici da se struktura obitelji, kao i uloge njenih članova, promijenila, jedno je ostalo nepromijenjeno – želja za izgradnjom vlastite obitelji i važnost iste što je pokazalo i istraživanje vrednota.

(Tablica 1.) *Temeljne vrednote hrvatskih građana (Črpić i Rimac, 2000)*

Vrijednosti	Veoma važno	Važno	Nevažno	Posve nevažno	Ne znam	Nema odgovora
1. Posao	46,9	48,7	3,4	0,4	0,3	0,4
2. Obitelj	78,8	19,4	1,1	0,1	0,0	0,6
3. Prijatelji i poznanici	37,9	58,4	2,8	0,1	0,3	0,5
4. Slobodno vrijeme	25,4	61,9	10,2	0,5	0,9	1,1
5. Politika	4,3	26,4	48,0	18,6	1,7	1,0
6. Religija	23,7	51,7	16,7	5,1	1,9	0,8

Prema navedenom istraživanju utvrđeno je kako je obitelj i dalje prvi vrhu ljestvice u odnosu na ostale vrijednosti bez obzira na suvremene izazove današnjeg doba. Samim time potrebno je dotaknuti se i roditeljstva koje je u današnjem suvremenom dobu vrlo zahtjevna uloga.

3. RODITELJSTVO

Klarin (2006, str. 12) navodi kako je „pojam roditeljstva je relativno jasno određen, treba ga promatrati kao socijalni proces koji se događa unutar nekog karakterističnog prostora i vremena. Zajedno s promjenama u široj društvenoj zajednici mijenjaju se zadaci roditelja, a time se mijenja i definicija roditeljstva.“ Roditeljstvo je prema Ljubetić (2011) neodvojivo i usko povezano s kulturnim shvaćanjima i uvjerenjima o samom djetinjstvu. Zadaće i ciljevi roditeljstva mijenjaju se i definiraju ovisno o povijesnom i socijalnom kontekstu, samim time mijenjaju se i očekivanja roditelja. Upravo iz tog razloga roditeljstvo se shvaća kao proces i odnos koji doživljava stalne promjene kroz razne interakcije sa svojom okolinom i društvom. (Ljubetić, 2011). Roditeljstvo utječe na razvoj i mijenjanje odraslih pojedinaca. Nazočnost djeteta u obitelji mijenja ponašanje i aktivnosti roditelja, te izaziva snažne pozitivne i negativne osjećaje. Ono utječe na mišljenje, osjećanje i ponašanje roditelja, mijenja njihovu sliku o sebi i sliku koju o njima ima njihova sredina. Doživljaj roditeljstva značajna je promjena u cjelokupnom identitetu pojedinca (Čudina-Obradović i Obradović 2006).

3.1. *Stilovi roditeljstva i njihov utjecaj na dječji razvoj*

Prema Berk (2015) stilovi roditeljstva su određena kombinacija roditeljskih ponašanja koja određuju daljnju atmosferu odgoja. Pa tako razne vrste odgojnih stilova ili stilova roditeljstva određuju daljnji razvoj djeteta. Prema Berk (2015) postoje 4 odgojna stila: autoritativni, autoritarni, permisivni te indiferentni odgojni stil. Svaki od navedenih stilova definiran je na temelju različitih razina emocionalnosti i kontrole. Emocionalnost podrazumijeva količinu ljubavi, topline, podrške te razumijevanja koje roditelj pruža djetetu dok je kontrola definirana roditeljskim zahtjevima i nadzorom te očekivanjima koje roditelji postavljaju pred dijete.

Čudina Obradović i Obradović (2006) opisuju 4 roditeljska stila:

1. Autoritativan ili demokratski odgojni stil definiran je kombinacijom emocionalne topline i dosljedne kontrole. Autoritativnim stilom roditelji postavljaju zahtjeve prema

djetetu koji su odgovarajući njegovoj dobi i određuju zdrave granice uz visoku količinu podrške i ljubavi. Takvim roditeljskim stilom odgajaju se djeca koja su slobodna i spontana te koja bez poteškoća i primjereno izražavaju svoje emocije i mišljenja.

2. Autoritarni odgojni stil karakteriziraju visoka očekivanja od djeteta i visoka kontrola nad djetetom uz nedovoljnu količinu podrške, razumijevanja i ljubavi za dijete. Roditelji koji koriste autoritarni odgojni stil se nasparam djeteta postavljaju kao autoritet, određujući pravila bez objašnjenja istih kako i bi kod djeteta razvili poslušnost. Takvi roditelji često posežu i za fizičkim kaznama te vikanjem na dijete pokušavaju pridobiti kontrolu. Autoritarnim roditeljskim stilom dijete se često susreće s odbacivanjem i hladnoćom od strane roditelja uz često nedostižne zahtjeve i očekivanja što na kraju dovodi do djeteta koje je vrlo nesigurno, anksiozno i niskog samopoštovanja, koje često mijenja raspoloženje i koje je vrlo razdražljivo.
3. Permisivni ili popustljivi odgojni stil je definiran slabom kontrolom i visokom razinom ljubavi, a zbog roditeljske osjetljivosti prema djetetu. Takvi roditelji djetetu pružaju veliku količinu podrške i topline dok s druge strane ne postavljaju dovoljno velike zahtjeve prema djetetu i slabo postavljaju granice. Popustljivi odgojni stil djetetu daje previše slobode u odnosu na njegovu dob te takva djeca ne stječu pravila ponašanja što kod djeteta izaziva nesigurnost koja u krajnosti dovodi do agresivnosti i impulzivnog ponašanja.
4. Indiferentni odgojni stil obilježen je niskom kontrolom, niskom razinom topline te malim zahtjevima prema djetetu. Roditelji koji su neuključeni u odgoj djeteta su vrlo često oni koji su prezauzeti svojim životima ili pod visokom razinom stresa, a zbog čega na kraju nemaju energije za dijete. Djeca koja su kontinuirano u takvom okruženju imaju poteškoća s razvijanjem socijalnih kompetencija.

Tablica 2. Usporedba značajki odgojnih stilova (Berk, 2015)

Odgojni stil	Prihvatanje i uključenost	Kontrola	Davanje autonomije
Autoritativni	Topli, pažljivi, strpljivi i osjetljivi na potrebe djeteta	Imaju razumne zahtjeve za zrelošću i dosljedno ih provode i objašnjavaju	Dopuštaju djetetu da donosi odluke u skladu sa svojom spremnosti. Potiču dijete da izražava misli, osjećaje i želje. Kad se roditelj i dijete ne slažu, upuštaju se u zajedničko donošenje odluke kad je to moguće
Autoritarni	Hladni, odbacujući i često omalovažavaju dijete	Postavljaju brojne zahtjeve, prisiljavajući na poslušnost vikanjem, naređivanjem i kritiziranjem. Često se upuštaju u psihološku kontrolu, uskraćuju ljubav i zadiru u individualnost djeteta .	Donose odluke za dijete. Rijetko slušaju dječje mišljenje
Permisivni	Topli, ali pretjerano popustljivi ili neuključeni	Imaju malo ili nimalo zahtjeva	Dopuštaju djetetu da donosi mnoge odluke prije nego što je za njih spremno
Indiferentni	Emocionalno su neuključeni i povučeni	Imaju malo ili nimalo zahtjeva	Ravnodušni su prema djetetovu donošenju odluka i njegovim mišljenjima

Pregledom Tablice 2. moguće je zaključiti kako je autoritativni odgojni stil najpoželjniji za optimalni razvoj djeteta. Autoritativnim roditeljskim stilom djetetu se postavljaju zahtjevi koje ono može ispuniti s obzirom na djetetovu dob i mogućnosti. Ovaj odgojni stil djetetu daje dovoljno autonomije u donošenju odluka u područjima u kojima je

dijete može donositi odluke te ono osjeća podršku i toplinu od strane roditelja. Takav odgojni stil osigurava djetetu prostor za svladavanje određenih granica i društvenih normi ponašanja, daje mu slobodu prilikom izražavanja svojih osjećaja, misli i želja te dijete ima razvijenu samokontrolu.

3.2. *Roditeljstvo danas*

Prema autoricama Maleš i Kušević (2011) brojnim istraživanjima o utjecaju roditeljske prakse na dijete, raznim priručnicima o roditeljstvu i obiteljskim zakonima došlo je do određenog podizanja svijesti o tome kako ponavljanje obrazaca odgoja koji su sami roditelji imali više nisu dostatni za današnji odgoj djeteta.

"Naime, dobar odgoj nije svevremenska i apsolutna kategorija, već se mijenja zajedno s promjenama u društvu. Tako su danas neki uvriježeni obrasci odgoja i roditeljstva još važeći, neki su napušteni, dok drugi proživljavaju postupnu transformaciju. Jednako tako su promjene utkane i u sam pojam roditeljstva." (Maleš i Kušević, 2011, str. 47)

Prema Ljubetić (2011), suvremeno društvo očekuje kompetentnog roditelja, odnosno osobu doraslu svojoj ulozi te svim zadaćama koje ona nosi sa sobom. Osobu spremnu na nagle promjene koja znati odabrati najbolje za svoje dijete te osobu koja je educirana i informirana i koja može prepoznati potrebe djeteta te odgovoriti na njih. Aktivni roditelji potrebne vještine i znanja crpe iz stručnjaka te su im oni podrška i oslonac u njihovom razvoju, a i u djetetovom razvoju. Od kompetentnog roditelja, a posebice od roditelja predškolskog djeteta, očekuje se da je višestruko senzibiliziran, informiran i educiran, odnosno da poznaje zakonitosti i obilježja dječjeg razvoja, da u obavljanju svoje roditeljske uloge puno pozornosti pridaje potrebama i sposobnostima svojega djeteta, te da poznaje načine njihova zadovoljavanja i poštivanja (Milanović i sur., 2000, prema Ljubetić, 2007).

"Kvalitetno roditeljstvo može biti samo ono koje doista pomaže djetetu da se razvije u odraslog i zrelog čovjeka, koje mu omogućuje prelazak iz djetinjstva u odraslost, koje ga ne koči u razvoju, koje ga ne zloupotrebljava za neke druge svrhe, koje ga ne pretvara u doživotno ovisnog o vlastitim roditeljima ili drugim odraslima." (Maleš, 2011., str. 116).

Dakle, kvalitetno roditeljstvo je ono u kojem je roditelj educiran i informiran. Budući da je većinu odgoja i obrazovanja u današnjem modernom dobu preuzela ustanova, roditelji odgovore na svoja pitanja traže od stručnjaka koji djeluju u vrtiću i ostalim ustanovama. Odnosno, vrtić je dužan roditeljima osigurati podršku i edukaciju kako bi ojačao njihove roditeljske kompetencije te im pripomogao u ostvarivanju optimalnih uvjeta za razvoj djeteta

3.3. *Suvremeni izazovi roditeljstva*

Prema Ljubetić (2018) suvremeni obiteljski život sve je više dinamičan i kompleksan te su roditelji suočeni sa sve više izazova. Samo neki od izazova s kojima se današnji suvremeni roditelju susreću su nesigurna egzistencija, sve dulje radno vrijeme, podložnost tehnološkom razvoju te ovisnost o tehnologiji, strukturalne promjene unutar obitelji te promjene uloga i slično. Suvremeno roditeljstvo je prema Ljubetić (2011) opterećenije stresom negoli ikada prije iz razloga što svi iznad navedeni izazovi snažno mogu poljuljati roditeljevu sigurnost s obzirom na količinu stresa koja se stvara u pojedincu. Autorica navodi više vrsta stresa s kojima se roditelji susreću, a to su :

- "osobni stres (roditeljski osjećaj "preplavljenosti" koji može izazvati depresiju i/ili tjeskobu roditelja, a kao posljedicu emocionalne probleme i probleme u ponašanju djece)
- bračni stres (stalno neslaganje i sukobljavanje bračnih partnera koji za posljedicu ima probleme u prilagodbi djeteta)
- stres izazvan roditeljskom ulogom (poglavito kad je riječ o izrazito zahtjevnoj, "teško odgojivoj" djeci) te nedostatna potpora okruženja (roditeljski osjećaj osamljenosti i nedostatka potpore obitelji i prijatelja u svom roditeljstvu što može izazvati emocionalne probleme i probleme u ponašanju djece i roditelja). Iako su gotovo svi roditelji izloženi tom stresu, mnogi od njih pronalaze djelotvorne načine za suočavanje s njima, dok drugi pak nisu u tome dostatno uspješno pa im treba pomoći" (Ljubetić, 2001., str. 87).

Svi ovi izazovi pred roditelje postavljaju test njihovih kompetencija te se od njih i dalje očekuje da uz sve navedeno ostvaruju optimalne uvjete za razvoj djeteta. Ljubetić (2001., str. 288) zaključuje: "čini se da se roditelji bez obzira u kojem vremenu živjeli, manje

ili više bave uvijek istim pitanjem – kako odgajati svoje dijete? Jednoznačnog odgovora nema i u tome jest najveća težina, najveći izazov i moguće, najveća draž roditeljstva. Roditeljstvo je uvijek neizvjestan proces, uloga i zadaća, s jednako tako neizvjesnim ishodom i vrlo je vjerojatno da ta neizvjesnost s jedne strane, a ljubav prema djetetu s druge, te zahtjevi i potrebe s treće, u roditeljima oslobađa njihove kreativne potencijale koje stavljaju u funkciju odgoja djeteta". Moguće je zaključiti kako roditeljska ljubav prema djetetu u osobi budi želju za poboljšanjem i napretkom na osobnom području kako bi se zadovoljile djetetove potrebe, ali prema Ljubetić (2011) život i odrastanje u sadašnjem, postmodernističkom dobu, može uvelike otežati dolazak do cilja. Danas su sve nejasnije granice obitelji i njenih vrijednosti. Također, nisu jasno određene uloge unutar obitelji. Stvara se mnoštvo prilika za rad, pa tako primjerice, danas većina žena odabire život majke i poslovne žene pokušavajući uskladiti svoje uloge. Navedeno sa sobom povlači pitanje na koji način svoje želje i ciljeve uskladiti i prilagoditi potrebama svog djeteta te kako znati odabrati ono što je najbolje za razvoj djeteta. Mogući odgovor na navedena pitanja leži u razvoju vještina, znanja i sposobnosti koje osoba posjeduje.

4. KOMPETENCIJE

Pojam kompetencija može se pojasniti kao skup određenih znanja, vještina te sposobnosti koje su potrebne za izvršavanje određenog zadatka ili dostizanja određenog cilja (Višnjić-Jevtić, 2018). Premda se kompetencije najčešće vezuju uz profesionalno djelovanje one su prisutne i u osobnom razvoju. Roditeljstvo se primjerice vrlo često shvaća kao prirodno urođena pojava dok je realnost zapravo drugačija. Roditelji se vrlo često susreću s nesigurnošću u vlastito znanje i sposobnosti što ih u konačnici dovodi do frustracije. Svaki pojedinac zasebno odlučuje o vlastitom roditeljskom stilu, odnosno načinu odgoja, pa se tako određeni pojedinci okreću religiji, određeni znanosti, poneki se oslanjaju na već naučene obrasce od svojih roditelja, a poneki su vođeni vlastitom intuicijom ili su se odlučili na prepuštanju stvari slučaju te vjeruju kako će se dijete samo odgojiti (Ljubetić, 2011). Kao i raznim stručnjacima za odgoj, pa tako i odgovornim roditeljima zajednički cilj je odabrati ono što je optimalno za razvoj djeteta. Moguće je da bi stručnjake mogli smatrati poželjnim izvorom podrške roditeljima. Budući da je roditelj primarni odgajatelj djeteta, važno je istaknuti kako je potrebno roditeljima omogućiti razvoj njihovih kompetencija. Kušević (2009) navodi kako ne postoji ništa neuobičajeno u zahtjevu da svi roditelji moraju imati priliku razviti znanja te vještine koju su potrebne za odgoj djeteta. Iz toga slijedi važnost obrazovanja roditelja kako bi roditelji dobili priliku poboljšati sebe te raditi na sebi i odgoju vlastitog djeteta te tako utjecati na dobrobit sebe i zajednice u odnosu na dijete.

4.1. *Jačanje roditeljskih kompetencija*

Zeman (2013) napominje kako osoba sebe smatra kompetentnim roditeljem onda kada se doživljava kao osobu koja ima kontrolu nad svojim odgojem te roditeljstvom te odnosom s djetetom.

„Odgoj je djeteta istodobno i proces i rezultat tog odnosa, za što roditelj treba specifična znanja i vještine. Moguće je zaključiti kako uravnoteženo zadovoljenje potreba i djeteta i roditelja u njihovu međuodnosu omogućuje i jednom i drugom osjećaj kontrole nad svojim životom, odnosno zadovoljstvo samim sobom što je jedan od preduvjeta zdravog i uspješnog života i odrastanja. Biti roditelj djeteta, bez obzira o kojoj je dobi djeteta riječ, jest izazov; poglavito kad je riječ o djetetu predškolske dobi, no taj izazov može imati prednosti za oboje: i dijete i roditelja, omogućavajući im da iskuse mnoge radosti i zadovoljstva.“ (Ljubetić, 2007, str.72)

Temeljne sastavnice kompetentnog roditeljstva, odnosno obilježja kompetentnog roditelja Ljubetić (2007) definira kao : uvjerenost roditelja u odlučujući utjecaj na dijete, odgovornost u roditeljstvu te senzibilitet za roditeljstvo. Kada se roditelj dobro osjeća u svojoj roditeljskoj ulozi to ga čini sposobnim i za biranje onog što je najbolje za njegovo dijete, a izvan je obiteljskih utjecaja, poput uspostave partnerskog odnosa s onima koji se bave odgojem i obrazovanjem djeteta. Razvoj partnerskog odnosa ustanove s roditeljima jedan od važnijih segmenata u razvoju roditeljskih kompetencija. Partnerski odnos Ljubetić (2014) definira kao spoj odnosa (suradnje), odgovornosti (zajedničke), zajedničkog cilja (specifičnost), distribucije moći (ravnopravnosti), kvalitetne komunikacije te energije uložene u ostvarivanje postavljenoga cilja. Roditelji i ustanova dijele zajednički cilj, osiguranje optimalnog razvoj sretnog i zadovoljnog djeteta. Kako bi se omogućio ravnopravni odnos te kako bi se postigla određena razina suradnje potrebna je kvalitetna komunikacija roditelja i ustanove. Vrlo je važno zadovoljiti sve navedene faktore kako bi se stvorio daljnji prostor za razvoj partnerskog odnosa jer razvojem partnerskog odnosa s roditeljima razvijamo međusobno povjerenje, sigurnost te razumijevanje što je ključno kako bi roditelji stekli potpuno u povjerenje i sigurnost u rad ustanove te na kraju i informacije koje ustanova pruža roditeljima na planu razvoja njihovog odnosa s djetetom.

4.2. Svrha i važnost jačanja kompetencija

Smisao obrazovanja jest poboljšati i nadograditi postojeće znanje. U kontekstu roditeljskih kompetencija, svrha je jačanje i daljnji razvoj istih. To znači uspostavljanje zdravih i pozitivnih odnosa na relaciji roditelj – dijete. Suvremeno društvo donosi sve više

novih znanstvenih spoznaja o djetetu čime se mijenja slika o djetetu pa tako i odgoj djeteta. Roditelji su sve više svjesni činjenice kako je za kvalitetan odgoj djeteta potrebno i određeno znanje. Ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja može pružiti roditeljima kvalitetne te validne informacije o djetetovim kognitivnim, spoznajnim i emocionalnim razvojima kako bi se osigurala optimalna razina razvoja svakog djeteta. Isto tako, jačanjem roditeljevih kompetencija omogućuje se roditeljima uvid u vlastite osjećaje, vještine, ponašanja i mišljenja što roditelju omogućava da samorefleksijom osvijesti učinak svojih postupaka i ponašanja. Istovremeno roditelj, kroz suradnju s ustanovom ima osjećaj podrške te se stvara osjećaj povjerenja između roditelja i djelatnika što daje prostora za razvoj partnerskog odnosa. Prema istraživanju Sunko (2008) , roditelji koji su ulagali u vlastito roditeljstvo i razvoj svojih kompetencija su razvili veći senzibilitet prema osluškivanju i razumijevanju tuđih potreba i emocija. Rezultati istraživanja pokazali su, kako su roditelji koji su sudjelovali u edukativnim i obrazovnim programima roditeljstva, značajno izmijenili svoje stavove vezano uz roditeljstvo te promjenu stila roditeljstva. Kroz istraživanje se utvrdilo i kako su roditelji pokazali veći interes za raspodjelu obaveza, odnosno uloga u roditeljstvu te samoj brizi oko djeteta i obiteljske zajednice, što je sveukupno pridonijelo smanjenju osjećaja straha od raspada te iste obiteljske zajednice te povećanja osjećaja sigurnosti u vlastite sposobnosti i mogućnosti. Razvoj osjećaja sigurnosti u vlastitom djelovanju proizlazi iz rada na sebi te ulaganja u vlastito znanje što je upravo ono što je potrebno roditeljima, odnosno skrbnicima djeteta potrebno pružiti s obzirom na sve veću modernizaciju našeg društva. Sve navedeno i više od toga, roditeljima može i mora pružiti ustanova ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja.

5. ULOGA USTANOVE U JAČANJU RODITELJSKIH KOMPETENCIJA

Uobičajeni naziv za ustanovu ranog i predškolskog odgoja je vrtić, a prema Državnom pedagoškom standardu (2008) vrtić se definira kao predškolska ustanova (sa ili bez podružnica) u kojoj se provode organizirani oblici izvanobiteljskog odgojno-obrazovnog rada, njege i skrbi o djeci predškolske dobi. Međutim, prema Slunjski (2008) vrtić je jedna velika cjelina, živi organizam, odnosno povezanost više dijelova poput djece i odraslih, njihovih interakcija, prostornog okruženja, odnosa svih sudionika i svih ostalih događanja unutar ustanove. Prema tome, klima ustanove ovisi o svim njenim dijelovima i njihovim međusobnim odnosima o čemu je bitno i podizati svijest. a što navodi Slunjski (2008, str. 7) :

„U vrtiću – zajednici koja uči trebala bi se razvijati svijest ljudi o međusobnoj, interaktivnoj povezanosti svih dijelova konteksta vrtića, kao i povezanosti vrtića sa širim društvenim kontekstom.“ (Slunjski, 2008, str. 7)

Tako je za pozitivno ozračje same ustanove ključna i uloga roditelja unutar iste pa bi tako vrtić trebao svakim svojim postupkom roditeljima davati do znanja roditeljima kako je ustanova mjesto sigurnosti prihvaćanja i uvažavanja.

"U vrtiću – zajednici koja uči roditelji su nezaobilazni partneri (zajedničkog) stvaranja cjelovitih razumijevanja i znanja odraslih o djeci. Oni su ravnopravni sudionici odgoja i obrazovanja djece te glavni saveznici odgajatelja u ostvarenju kvalitete cjelokupnog vrtićkog življenja. " (Slunjski, 2008., str. 209).

Stvaranjem ozračja sigurnosti i povjerenja ustanova otvara prostor za razvoj suradnje i partnerstva s roditeljima, a upravo takav odnos s roditeljima jedan je od glavnih faktora za postizanje otvorenosti prema daljnjem razvoju njihovih kompetencija.

Odgajatelji, pedagozi te ostali članovi stručnog tima čine zajednicu koja raspolaže stručnim znanjima i vještinama kako bi pomogla roditeljima. Bitno je napomenuti i da zajednica ustanove ranog i predškolskog obrazovanja mora biti u toku s društvenim

promjenama kako bi bila dovoljno informirana te pedagoški kompetentna pružati dovoljno kvalitetne informacije potrebne roditeljima. Sukladno navedenom, moguće je zaključiti kako je uloga ustanove pružati podršku roditeljima u njihovoj ulozi kroz razmjenu svojih znanja i vještina te kroz ostvarivanje zajedničkog cilja.

5.1. Što ustanova nudi u kontekstu suradnje s roditeljima

Kao osnovni izvor informacija i oblik suradnje koji ustanova roditeljima može ponuditi su roditeljski sastanci, kutići za roditelje, individualni roditeljski sastanci, otvorena druženja roditelja i djece, kreativne radionice te informiranje putem letka kako navode Ljubetić (2012) i Milanović (2014), neki od tradicionalnih oblika suradnje i informiranja. Ustanova da bi bila pedagoški kompetentna za pružanje informacija, mora pratiti promjene okoline u kojoj se nalazi te u skladu s njima i djelovati. Posljedično, posljednjih godina javljaju se i ostali, suvremeni oblici suradnje i informiranja, a to su : web stranice dječjih vrtića, aplikacije za pametne telefone, društvene mreže, uključivanje roditelja u tvorbu kurikulumu te video i foto-dokumentacija u suradnji sa roditeljima. Budući da u ovom modernom dobu vrlo često roditelji i ustanova nailaze na razne prepreke u ostvarivanju suradnje, novi načini informiranja roditelja potencijalno olakšavaju svladavanje prepreka poput prezaposlenosti te manjka vremena za uključivanje u rad odgojno - obrazovne ustanove. Isto tako, kao razne prepreke na koje ustanova i roditelji nailaze u ostvarenju suradnje te partnerskog odnosa mogu se navesti, primjerice, neshvaćanje roditelja o važnosti same suradnje, nedovoljna informiranost o događanjima u vrtiću u kontekstu roditeljskog razmišljanja o ustanovi za rani i predškolski odgoj i obrazovanje kao ustanovi za čuvanje njihove djece te samu važnost odgajatelja na utjecaj djeteta (Višnjić-Jevtić, 2018). Upravo zbog navedenih prepreka potrebno je roditeljima omogućiti uvid u događanja u vrtiću te omogućiti uvid u rad odgajatelja te rad cjelokupnog stručnog tima. Navedeno je moguće pružiti roditeljima kroz omogućavanje sudjelovanja u kreiranju kurikulumu ustanove za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, kroz organiziranje dana otvorenih vrata za roditelje u vrtiću i ostalo. Omogućujući direktan uvid roditelja u rad ustanove, vrtić stvara okruženje sigurnosti te povjerenja za roditelje naspram ustanove. Ukoliko roditelj ostvari dublji osjećaj povjerenja u ustanovu, dalje od osjećaja povjerenja nad brigom za osnovne fiziološke potrebe djeteta, sam roditelj je više otvoren suradnji te na kraju i partnerstvu s ustanovom, te je samim

time olakšan proces edukacije i informiranja roditelja, budući da osobe koje nisu zainteresirane za napredovanje te daljnji razvoj u samom početku neće biti otvorene ka suradnji prema ustanovi, obzirom da u slučaju da roditelj nema povjerenja u ustanovu to ga sprječava u ostvarivanju daljnje suradnje. Iskustva iz pedagoške prakse jasno pokazuju da uvijek kada roditelji i odgojitelji komuniciraju u ozračju uzajamnoga poštovanja i povjerenja, tada je njihovo zajedništvo vođeno sličnim načelima, a energija i produktivnost ostvarenoga partnerstva povezana je s mnogim razvojnim ishodima djece. (Jurčević – Lozančić , 2015).

5.2. Pedagoško obrazovanje roditelja

Kao odgovor na zahtjeve roditelja i onih koji će to tek postati javljaju se razne vrste programa obrazovanja roditelja.

"Kako se od roditelja očekuje kompetentno obnašanje njihove roditeljske zadaće i djelovanje u najboljem interesu djeteta potrebno im je osigurati programe pedagoškog obrazovanja roditelja koji bi ih osnažili i podigli razinu njihove osobne i roditeljske kompetencije. Prva spona u procesu roditeljskog rasta i razvoja jest predškolska ustanova. Upravo suradnjom s odgojiteljima svoje djece, uspješnom komunikacijom, razvijanjem partnerskih odnosa te uključivanjem u različite programe pedagoškog obrazovanja roditelji će moći odgovoriti izazovu suvremenog roditeljstva." (Jurčević-Lozančić, 2015, str. 39).

To su programi kojima je cilj unaprijediti vještine i znanja roditelja o i u roditeljstvu. Roditelji se kroz programe obrazovanja mogu osnažiti za primjerenije odgovaranje, a manje automatsko reagiranje na probleme s kojima su suočeni u roditeljskoj ulozi te također razviti osjećaj zadovoljstva i optimizma (Ljubetić 2011).

Moguće da je u svijetu važnost obrazovanja roditelja te pojedinaca koji se pripremaju na roditeljstvo prepoznata mnogo ranije nego što je prepoznata u Hrvatskoj s obzirom na to da je u SAD-u pokrenut jedan od prvih poznatijih programa obrazovanja, "Head – Start" program, odnosno program Početna prednost. Navedeni program je program američkog Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi pokrenut 1964. godine, koji djeci i njihovim roditeljima te cjelokupnoj zajednici pruža podršku kroz opće obrazovanje, te zdravlje i prehranu (Currie i Thomas, 1995). Program je u početku zamišljen kao program ljetne škole za siromašnu djecu

kako bi im se pružila mogućnost savladavanja osnovnih znanja potrebnih za pohađanje predškole i osnovne škole (Ayoub, Bartlett, Chazan-Cohen, Raikes, 2015). Sam program nastojao je djelovati na više domena, to su:

1. na dječji razvoj, uključujući djetetovo zdravlje, otpornost te socijalni, kognitivni i jezični razvoj
2. na razvoj obitelji, odnosno na roditeljstvo, odnose odraslih s djecom, generalno kućno okruženje, cjelokupno obiteljsko funkcioniranje, obiteljsko zdravlje te ekonomsku stabilnost
3. na profesionalni razvoj osoblja te razvoj osoblja s roditeljima
4. na razvoj generalne zajednice u kontekstu kvalitete skrbi o djeci, sveopće suradnje unutar zajednice te razvoju usluga za obitelji s malom djecom (Ayoub, Bartlett, Chazan-Cohen, Raikes, 2015).

Navedeni program pružao je roditeljima osjećaj sigurnosti te osvijestio u roditelja osjećaj za važnost i količinu utjecaja u djetetovom životu. U današnjem vremenu ovaj program namijenjen je roditeljima djece do treće dobi te trudnicama, a danas djeluje i u Hrvatskoj pod nazivom "Korak po korak".

Među jednim od poznatijih svjetskih programa obrazovanja roditelja smatra se i australski program "Triple P – The Positive Parenting Program", odnosno program Pozitivnog roditeljstva. Program se provodi već 30 godina, a započeo je kao mali program namijenjen roditeljima predškolske djece. Program je osmislio Matthew R. Sanders u suradnji sa svojim kolegama na Sveučilištu u Australiji. Glavni cilj programa je spriječiti ili otkloniti ponašajne, emocionalne i razvojne probleme u djece do šesnaeste godine, a kroz rad na roditeljskim kompetencijama odnosno kroz unaprjeđenje istih (de Graaf i sur., 2008). Program je usmjeren ka razvijanju vještina i strategija koje bi roditeljima pružile ideje koje omogućavaju odgoj samouvjerene, zadovoljne te ostvarene djece, a kao krajnji cilj dovodi do većeg zadovoljstva cjelokupne obiteljske zajednice. Roditeljima pruža mogućnost razvoja osjećaja samopouzdanja i sigurnosti vlastito postupanje, postavljanje zdravih granica i obaveza primjerene djeci i njihovoj dobi. Program Pozitivno roditeljstvo također za cilj ima pomoći roditeljima u razvoju njihovih roditeljskih kompetencija, a sve se to vrši kroz 5 glavnih roditeljskih načela :

- stvaranje sigurnog i poticajnog okruženja,
- stvaranje pozitivnog radnog okruženja,

- korištenje asertivne discipline,
- postavljanje realnih očekivanja
- vođenje brige o sebi

Po uzoru na svjetske programe obrazovanja tako su se i u Hrvatskoj pojavili razni programi za obrazovanje roditelja. 2008. godine s radom kreće UNICEF-ov program Rastimo zajedno. Program Rastimo zajedno proizašao je iz šireg programa "Prve tri su najvažnije!". Svrha ovog programa je omogućiti protok informacija, potrebnih znanja, vještina, ali i podrške koje će roditeljima pripomoći u ispunjavanju svojih roditeljskih odgovornosti te u njihovom i djetetovom rastu i razvoju (Pećnik i Starc, 2010). Glavni cilj programa je osigurati poticajno okruženje u kojemu će roditelji zajedno s drugim roditelja i voditeljima programa moći stvarati i razmjenjivati ideje o svojim stilovima i načinima roditeljstva te kako to utječe na dijete. U takvom okruženju roditelji imaju priliku upoznati sami sebe kroz svoju ulogu ka roditelja, uvidjeti ostale načine ophođenja s djetetom te razvoja odnosa s djetetom, imaju mogućnosti uvidjeti razna znanstvena stajališta o pozitivnoj interakciji u odnosu roditelja i djeteta, kao i o roditeljstvu na dobrobit djeteta (i roditelja) (Pećnik i Starc, 2010).

Program 'Rastimo zajedno' sadrži jedanaest tematski povezanih radionica:

1. Roditelji 21.stoljeća
2. Četiri stupa roditeljstva
3. Roditeljski ciljevi i psihološke potrebe djeteta
4. Sva naša djeca i kako ih volimo
5. Slušanje – važna vještina roditeljstva
6. Kako dijete uči o svijetu oko sebe?
7. Postavljanje granica: zašto i kako?
8. Biramo i kreiramo rješenja
9. Roditeljske odgovornosti i još poneka pitanja
10. Biti roditelj: utjecaji i izbori
11. Završetak i novi početak¹

¹

<https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/o-radionicama-s-roditeljima-rastimo-zajedno/>

Na samim radionicama sudjeluje 8 do 12 roditelja, a radionice traju 2 sata. Tokom navedenih 2 sata sa roditeljima razni stručnjaci poput pedagoga, psihologa, rehabilitatora, socijalnih radnika, odgojitelja te logopeda izvode razne vježbe i radove na zadacima, vode razgovor o raznim temama te sudjeluju na kratkim predavanjima koja su popraćena prezentacijama.

Idući program obrazovanja roditelja u Hrvatskoj je i program "Roditeljstvo i rani razvoj – Centar za prirodno roditeljstvo" osnivača Tomislava Kuljiša. Kroz godine rada, osnivač centra za prirodno roditeljstvo postavio je pitanje "Da li bi njihovi roditelji radili te stvari svom djetetu da su znali da će to imati tako razorne posljedice?" što je i dovelo do osnutka i daljnjeg rada samog centra. Kao cilj obrazovnih programa postavlja se davanje prilike roditeljima da djetetu omoguće razvoj u osobu dobre samoregulacije, snažnog osjećaja sebe te osobe s kvalitetnim emocionalnim i socijalnim vještinama. Kao krajnja misija centra postavlja se želja za radom "na podizanju svijesti u društvu o krucijalnoj važnosti prvih godina djeteta i preduvjetima njegovog cjelovitog razvoja"²,

Roditeljstvo i rani razvoj je program koji radi na podizanju svijesti o važnosti djetetovog ranog životnog razdoblja i njegovog utjecaja na formiranje djetetove osobnosti. Program roditeljima omogućuje uvid u djetetove stvarne potrebe te pruža podršku u razvoju odnosa koji će rezultirati cjelovitim razvojem djeteta. Program roditeljstva i ranog razvoja se provodi i u manjim skupinama kroz iskustvene radionice te interaktivna predavanja, kao i kroz snimljena video predavanja.

Program se sastoji od deset predavanja:

1. Primarne potrebe i povezanost
2. Emocionalni razvoj
3. Razvojne faze
4. Razvoj mozga
5. Osjećaj osobne vrijednosti
6. Razvoj osjećaja sebe
7. Faza 'Neću' i kontriranje
8. Postavljanje granica

² <http://prirodnoroditeljstvo.com/o-nama/>

9. Emocionalno sazrijevanje

10. Intelektualni razvoj djeteta

Znajući djetetove potrebe, u roditeljima se budi snažna želja za zadovoljenjem tih potreba tako da djetetu pruže roditeljstvo koje će mu pomoći da se ostvari u osobu koja je svjesna vlastite vrijednosti, ima povjerenja u život te da djetetu pruže roditeljstvo koje će djetetu pomoći da izraste u osobu koja se jednostavno nosi sa životnim izazovima. U Centru smatraju da je program najdjelotvorniji ako se uspije roditelja navesti na promišljanje o svojem djetinjstvu te da se zapita o njemu i uvidi sličnosti i obrasce ponašanja te rezultate istih na sebi kao odrasloj osobi. Naime, program djeluje upravo tako da u pojedincu osvijesti kroz njegova osobna iskustva utjecaj roditeljskih odgojnih postupaka na dijete te djetetu omoguće roditeljstvo koje mu je zapravo potrebno.

6. ZAKLJUČAK

Pregledom relevantne literature moguće je zaključiti kako je u današnjici pogled na samo roditeljstvo drugačiji nego što je nekada bio, odnosno danas je u sve većem broju, roditelji postaju svjesni važnosti njihove uloge te njihove zadaće u odnosu na odgoj djeteta. Unazad nekoliko godina otkrivene su razne spoznaje o djetetovom razvoju te važnosti svih životnih razdoblja djeteta pa je tako djetetu na njegovom početku potrebno puno emocionalne topline te zaštite, dok kasnije postaje sve važnije ostvarivanje kvalitetnog odnosa s djetetom te postavljanju zdravih granica i obaveza ali i davanju dovoljno slobode djetetu da istraži sebe i svijet koji ga okružuje. S obzirom na sve veću pojavu raznih edukativnih programa za roditelje, moguće je zaključiti kako tradicionalni načini informiranja i obrazovanja roditelja nisu više dostatni. Suvremeni programi za obrazovanje roditelja, osim što roditeljima pružaju informacije te razna stručna znanja o djetetovim razvojnim razdobljima, pružaju i podršku samim roditeljima, a za koju se smatra kao jedan od bitnijih faktora uspostave kvalitetnog roditeljstva jer je i samo roditeljstvo na kraju jedan kompleksan i dinamičan proces stjecanja novih znanja i vještina, a kojima vlada ustanova vrtića.

7. LITERATURA

1. Ayoub, Catherine & Bartlett, Jessica & Chazan-Cohen, Rachel & Raikes, Helen. (2015). Early Head Start: Mental health, parenting, and impacts on children.
2. Črpić, G., Rimac, I. (2000.) Pregled postotaka i aritmetičkih sredina (mean). Europsko istraživanje vrednota – EVS 1999., *Bogoslovska smotra* 70(2).
3. Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (2006). Psihologija braka i obitelji. Zagreb:Golden marketing
4. de Graaf, I., Speetjens, P., Smit, F., de Wolff, M., & Tavecchio, L. (2008). Effectiveness of the Triple P Positive Parenting Program on behavioral problems in children. *Behavior Modification*, 32(5), 714-735.
5. Jurčević Lozančić, A. i Kunert, A. (2015). Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktički izazovi. *Metodički obzori*, 10(2015)2 (22), 39-48.
Klarin, M. (2006)., Razvoj djece u socijalnom kontekstu – roditelji, vršnjaci, učitelji kontekst razvoja djeteta. Zadar: Sveučilište u Zadru i Naklada Slap.
6. Kuljiš, T. "Centar za prirodno roditeljstvo". <http://prirodnoroditeljstvo.com/o-nama/> (posjet 25.08.2020.)
7. Kušević, B. (2009). Licencija za roditeljstvo – buduća realnost ili utopijska projekcija?. Zagreb: Filozofski fakultet - Odsjek za pedagogiju
8. Kušević, B. (2013). Odgojne implikacije odgođenoga roditeljstva. Zagreb: Filozofski fakultet - Odsjek za pedagogiju
9. Nimac D. (2010). (Ne)mogućnosti tradicijske obitelji u suvremenom društvu. Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja
Maleš, D. (2001)., Nove paradigme ranog odgoja . Zagreb :FF Press, 39-41.
10. Maleš, D. (1993)., Škola, roditelji i djeca . Filozofski fakultet sveučilišta u Zagrebu
11. Milanović, M. i suradnice, (2014). Pomozimo im rasti; Priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja. Zagreb: Tehnička knjiga
12. Ljubetić, M. "Stabilna obitelj i poželjno roditeljstvo u kaotičnom svijetu – (moguća) stvarnost ili iluzija? (Imaju li perspektivu i/ili alternativu?)". U: Maleš. D, Nove paradigme ranog odgoja. Zagreb 2001., str. 67-97

13. Ljubetić, M. (2007). Biti kompetentan roditelj. Zagreb: 900 primjeraka
14. Ljubetić, M., (2014). Od suradnje do partnerstva obitelji, odgojno-obrazovne ustanove i zajednice. Zagreb: Element
15. Ljubetić, M. (2011). Filozofi ja roditeljstva – obiteljsko ili društveno pitanje?. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu Odsjek za pedagogiju
16. Ljubetić, M. (2018) Pedagogijska perspektiva suvremenog roditeljstva u obitelji koja se mijenja. U: Slunjski, E. (ur.)Pedagogija u vremenu promjena.
17. Pećnik, N., & Starc, B. (2010). Roditeljstvo u najboljem interesu djeteta i podrška roditeljima najmlađe djece. Ured UNICEF-a za Hrvatsku.
18. Pećnik, N., & Starc, B. "Centar za podršku roditeljstvu". <https://www.rastimozajedno.hr/rastimo-zajedno/o-radionicama-s-roditeljima-rastimo-zajedno/> (posjet 25.8.2020.)
19. Petrović-Sočo, B. (1995). Ispitivanje stavova roditelja o suradnji s vrtićem. Društvena istraživanja, 18-19 (4-5), 613-625.
20. Pranjić, M. (2015). Autohtoni starorimski odgoj. *Napredak*, vol. 156, br. 1-2, 2015, str. 169-203.
21. Republika Hrvatska (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe. https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html (posjet 25.8.2020.)
22. Sanders, M. R. (2008). Triple P-Positive Parenting Program as a public health approach to strengthening parenting. *Journal of family psychology*, 22(4), 506.
- Slunjski, E. (2008). Dječji vrtić : zajednica koja uči : mjesto dijaloga, surdanje i zajedničkog učenja. Zagreb : Spektar Media
23. Sunko, E. (2008). Pedagoške vrijednosti poznavanja stilova učenja. *Školski vjesnik*, 57(3. - 4.), 297-310.
24. Šagud, M. (2015). Suvremeno djetinjstvo i institucijski kontekst. *Croatian Journal of Education*, 17(Sp.Ed.1), 265-274. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/137691>
25. Vujčić, V. (2013). Opća pedagogija, Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor
26. Višnjić Jevtić, A. & Visković, I. (ur.) (2018) Izazovi suradnje: Razvoj profesionalnih kompetencija odgajatelja za suradnju i partnerstvo s roditeljima. Zagreb, Alfa.
27. Višnjić Jevtić, A. (2014) Samoprocjena uspješnosti odgojitelja u ostvarivanju različitih oblika suradnje s obiteljima. U: Prskalo, I., Jurčević Lozančić, A. & Braičić,

- Z. (ur.)14. Dani Mate Demarina Suvremeni izazovi teoriji i praksi odgoja i obrazovanja.
28. Zeman, S. (2013). Pedagoško obrazovanje roditelja kao odgovor na izazove suvremenog društva. Zagreb: Filozofski fakultet - Odsjek za pedagogiju
29. Zloković, J. & Rosić, V. (2002) Prilozi obiteljskoj pedagogiji. Rijeka

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

A handwritten signature in blue ink, reading "Lea Begović", is written over a horizontal line.